

Prof. Janusz Czerwiński

81-456 Gdynia

Ul. Szczepiewskiego 21

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Mariusza Wartałowicza pt. „Charakterystyka działań defensywnych w piłce ręcznej mężczyzn na przykładzie Mistrzostw Europy 2018 i 2020”.

W świecie współczesnym postęp w każdej dziedzinie życia jest zdeterminowany nauką. Wychowanie fizyczne i sport wymagają wszechstronnego teoretycznego poznania, ponieważ od znalezienia właściwych metod treningu zależy nie tylko lepszy wynik sportowy lecz także wiedza, która wzbogaca teorię treningu sportowego.

Zespołowe gry sportowe zdobyły sobie wysoką pozycję w sporcie olimpijskim. Na tą pozycję złożyło się wiele czynników, wśród których widowiskowość, niekonwencjonalność rozwiązań taktycznych, wręcz fantastyczna technika, determinacja w walce sportowej, inteligencja oraz ryzyko należą do najważniejszych. Wymienione wyżej czynniki i ich wysoki poziom to efekt zmian, jakie nastąpiły w ostatnich latach w jakości treningu sportowego, a przede wszystkim w zmianach strukturalnych, które uporządkowały proces treningowy od jego początku (sport dzieci i młodzieży) do olimpijskiego finału. Przemysłana praca z wykorzystaniem nowoczesnych środków technicznych spowodowała wyraźny postęp w grze i przysporzyła grom zespołowym nowych sympatyków.

Ten sukces to ogromna zasługa znakomitych trenerów i współpracujących z nimi naukowców, którzy często ryzykując podejmowali się wdrażania gry odważnej, widowiskowej. Za ich sprawą rozwój szkoleniowy przybrał zinstytucjonalizowany charakter poprzez interesujące i stojące na wysokim poziomie merytorycznym konferencje, sympozja i seminaria szkoleniowe. Ważną rolę odegrała nauka od jednostkowych zainteresowań poszczególnych trenerów i naukowców do form zespołowej współpracy (Zespoły Metodyczno-Naukowe) w ramach sformalizowanych programów i problemów badawczych.

W tym wyścigu o pozytywne zmiany w procesie szkolenia uczestniczy także piłka ręczna, której zawodnicy muszą wykazać się zarówno współdziałaniem z partnerami swojej drużyny jak i umiejętnością przeciwdziałania złożonym akcjom drużyny przeciwnika. Współdziałanie i przeciwdziałanie w piłce ręcznej określa taktyka gry. Istnieje ścisła zależność między techniką a taktyką. Podstawą gry jest technika. Łatwiej jest ją ocenić w odniesieniu do elementów techniki w ataku, a trudniej w ocenie elementów technicznych w obronie.

Problematyka badawcza magistra Mariusza Wartałowicza dotyczy obrony w oparciu o badania najlepszych piłkarzy ręcznych uczestników Mistrzostw Europy w latach 2018 i 2020.

Nie ukrywam, że zagadnienia dotyczące gry defensywnej w piłce ręcznej nieczęsto znajdują chętnych do jej oceny. Przyczyn jest wiele, ale te najważniejsze sprowadzić można do braku metody badań oraz problemów interpretacyjnych.

Zapoznawszy się z bogatą faktograficznie dysertacją doktorską oraz wieloaspektową oceną skuteczności gry w obronie, doceniam wysiłek Doktoranta i wartość Jego pracy zarówno dla teorii jak i praktyki gry w piłkę ręczną.

Praca zaprezentowana została w dwóch tomach. Pierwszy dotyczy sześciu rozdziałów zawierających: I - Wprowadzenie do problematyki pracy, z prezentacją charakterystyki gry w piłkę ręczną z uwzględnieniem morfologii, motoryczności, techniki oraz struktury gry między innymi w aspekcie obciążeń treningowych i innych czynników warunkujących efektywność treningu i walki sportowej.

Z satysfakcją podkreślam wyjątkowo obszerny przegląd różnorodnych nurtów badawczych zaprezentowanych w większości przez naukowców i trenerów środowisk zagranicznych. Wielka szkoda, że Doktorant nie dotarł do moich opracowań na ten temat.

Za bardzo wartościową uznają prezentację badań piłki ręcznej na oficjalnych imprezach międzynarodowych dokonanych przez grono badaczy głównie z krajów europejskich. Prezentacja ich osiągnięć jest znacząca i wyraźnie wpływa na rozwój tej dyscypliny sportu.

Mając to na uwadze z uznaniem dostrzegam wysiłek mgr Mariusza Wartałowicza w podjęciu się tematu obrony w grze w piłkę ręczną dostrzegając w tym zamyśle wartościowy przykład dla innych gier zespołowych.

Autor pracy znacząco chce poszerzyć wiedzę o grze w obronie na najwyższym poziomie rywalizacji sportowej.

W rozdziale II - zapoznajemy się z założeniami pracy, jej celem oraz pytaniami badawczymi. Autor wyjaśnia wpływ indywidualnych i grupowych działań defensywnych na końcowy wynik meczu. Omawia arkusz rejestracji działań defensywnych wg. wzoru Norkowskiego z własną modyfikacją, co pozwala na zakwalifikowanie każdej sytuacji meczowej do jednej z 37 umownych działań charakteryzujących grę w obronie. Ocena i interpretacja postaw defensywnych zawodników w czasie meczu kwalifikowana była przez Autora pracy na podstawie własnych bogatych doświadczeń zawodniczych i trenerskich.

Analizie poddanych zostało 10 000 indywidualnych i grupowych działań defensywnych występujących w czasie mistrzostw Europy seniorów w 2018 i 2020 roku.

Cel teoretyczny pracy sprowadza się do określenia stopnia zróżnicowania struktury treści działań defensywnych, ilościowej tendencji występowania indywidualnych i grupowych działań w obronie oraz ich skuteczności i dynamiki. Doktorant przedstawił 6 pytań badawczych, które mają za zadanie wyjaśnić cele badawcze.

Hipotezy obejmują 5 problemów.

Rozdział III - Metodologia badań uwzględnia materiał obejmujący 42 mecze podczas mistrzostw Europy 2018 rozegrane w Chorwacji oraz 63 mecze z mistrzostw Europy 2020 przeprowadzone w Austrii, Norwegii i Szwecji.

Przedstawiono ogólną charakterystykę uczestników mistrzostw, uwzględniając następujące parametry: wysokość ciała, średnia masa ciała, średni wiek zawodników, średnia liczba meczów w reprezentacji.

W badaniach wykorzystano metodę indywidualnych i grupowych zachowań zawodników w obronie w czasie poddanych analizie meczów.

Narzędzie badawcze stanowił arkusz rejestracyjny z klasyfikacją i definicją 37 działań defensywnych w trzech kategoriach (działania błędne, działania niezgodne z przepisami i działania pozytywne).

W pracy wykorzystano podstawowe metody statyczne oraz Test Kruskala – Wallisa, Test Dunna z poprawkami Bonferroniego.

Do obliczeń i analizy wykorzystano program SPSS Software.

W rozdziale IV – Wyniki Badań, Autor zapoznaje czytelnika z bogatym materiałem charakteryzującym skuteczność działań defensywnych badanych zawodników informując o średniej liczbie akcji defensywnych w meczu (51,35). Z badań wynika, że dominują działania negatywne (70,8%), działania pozytywne stanowią (19%). Analiza ogółu działań defensywnych w zależności od uzyskanej pozycji w mistrzostwach na podstawie zastosowanych pomiarów wskazuje, że średnia liczba pozytywnych działań w obronie jest wyższa w zespołach z czołowych 4 miejsc, od drużyn z dalszych pozycji. Ciekawe informacje uzyskuje Autor w badaniach analizując średnią liczebność pozytywnych działań w obronie w zależności od ich występowania w sześciu kolejnych 10-minutowych przedziałach czasowych. Najwięcej pozytywnych działań uzyskano w przedziale 51-60 min.

Określenie na boisku przestrzeni uzyskanych pozytywnych interwencji (dotyczy przede wszystkim sektora środkowego w pobliżu pola bramkowego (6 do 12 m). Wartościową informacją jest dostrzeżenie zależności pozytywnych działań w obronie w zależności od czasu akcji. Najlepsze wyniki badań uzyskano w przedziale czasowym 31-40 s.

Cenne z punktu widzenia praktycznego są informacje dotyczące przyczyn błędnych decyzji w działaniach indywidualnych i grupowych. Autor pracy podjął się również oceny zróżnicowania liczebności i efektu negatywnych działań defensywnych zakończonych rzutem karnym.

Analizując średnią liczebność działań przerwania akcji przeciwnika skutecznym działaniem w obronie stwierdzono, że w trakcie przeanalizowanych spotkań w czasie Euro 2018 i 2020 wystąpiło średnio 28,40 takich działań w meczu. Analiza liczebności zaistniałych rodzajów działań przerwania akcji wykazała, że 89,7% stanowiły działania niezgodne z przepisami (ocena sędziowska).

Analiza materiału badawczego dostarcza bardzo wartościowych informacji, których użyteczność stanowi wartość teoretyczną wzbogacającą teorię sportu w grach zespołowych.

Rozdział V – Dyskusja. Bardzo wartościowa część dysertacji.

Przeprowadzona z dużym znawstwem merytorycznym, bardzo czytelna i zrozumiała. We wstępie rozdziału Doktorant odwołuj się do badań H. Norkowskiego z lat 80. ubiegłego wieku. Zdaniem Autora prekursorskie badania Norkowskiego są wartościowym materiałem porównawczym.

W dyskusji Doktorant ustosunkowuje się do postawionych hipotez i pytań badawczych.

Hipoteza 1 (potwierdzona) - Średnia liczba pozytywnych działań defensywnych w meczach wygranych (22,5%) była statystycznie istotnie wyższa niż w meczach przegranych (15,5%). Stwierdzono wyższą średnią wartość działań pozytywnych w czterech pierwszych zespołach mistrzostw.

Hipoteza 2 (potwierdzona) - Średnia liczba negatywnych działań defensywnych zespołów 1-4 (67,5%) była statystycznie istotnie niższa niż dla drużyn z miejsc 21 -24 (76,1%)

Hipoteza 3 (sprzeczna) - Przerwanie akcji w meczach wygranych częstsze (M=26,66) niż w meczach przegranych (M=24,36). Przerwanie akcji faulem z karą 2-minutową nie wykazało statystycznie istotnych różnic między meczami wygranymi a przegranymi.

Hipoteza 4 (potwierdzona) - Efektywność działań defensywnych określona przy pomocy indeksu GDEJDX wykazała o 10% wyższe wartości w meczach wygranych niż przegranych. Potwierdzono wyższe wartości drużyn 1-4 od 17-24.

Hipoteza 5 (potwierdzona) – Czołowe drużyny 1-4 grały w obronie dłużej od drużyn 21-24.

Pytania od 1 do 6 zrealizowano. Najważniejsze informacje uzyskane w toku wnikliwej analizy sprowadzają się do następujących spostrzeżeń i wniosków.

- 19% wszystkich akcji w obronie stanowiły pozytywne działania defensywne, które przyczyniły się do pozyskania piłki przez drużyną broniącą,
- 10,2% wszystkich akcji w obronie stanowiły działania zakończone błędem drużyny atakującej,
- najrzadziej występującym pozytywnym działaniem defensywnym było przerwanie ataku szybkiego (5,3%)

- najczęściej występującym pozytywnym działaniem defensywnym było: zdobycie piłki przy współpracy z bramkarzem (30,9%), wymuszenie błędu technicznego (18,7%)
- pozytywne działania defensywne występowały najczęściej w sektorze centralnym (ponad 80%)
- w meczach wygranych liczebność pozytywnych działań defensywnych była istotnie wyższa niż w meczach przegranych we wszystkich sześciu kolejnych 10-minutowych przedziałach czasowych
- najczęściej negatywnymi działaniami w obronie były: nieskuteczna organizacja obrony w osłabieniu, błędy w przekazywaniu, które stanowiły ponad 40% wszystkich błędów w obronie,
- popełniano często błędy wynikające z niewłaściwego ustawienia bloku przy rzucie z „drugiej linii”
- procentowo najwięcej błędnych decyzji defensywnych podjęto w akcjach krótkich (od 0-10 s - 28,6%)
- całościowo 60% wszystkich negatywnych działań defensywnych wystąpiło w akcjach o średnim czasie trwania (20-50 s)
- procentowa dystrybucja występowania poszczególnych negatywnych działań defensywnych w zależności od zajętych miejsc w meczach Euro była zbliżona
- W przeanalizowanych 210 meczach podczas Euro 2018 i 2020, w każdym spotkaniu wystąpiło średnio 28,44 działań przerwania akcji przeciwnika w ataku
- Poziom efektywności gry w obronie na podstawie indeksu YDEJDX (liczba utraconych bramek podzielona przez liczbę wszystkich akcji defensywnych w meczu i pomnożona przez 100 wahał się między 45% i 61% i średnio wyniósł 53%, co świadczy o tym, że ponad połowa akcji defensywnych skończyła się utratą gola.

Autor dysertacji potwierdził bardzo wysoki poziom przygotowania merytorycznego w zakresie rozumienia charakteru gry w piłkę ręczną i jej potrzeb rozwojowych.

Przeprowadzona dyskusja podkreśla głęboką wiedzę i znajomość najnowszych opracowań naukowych dotyczących struktury walki sportowej w piłce ręcznej.

Rozdział VI – Podsumowanie i Wnioski

Autor podkreśla znaczenie badań w rozwoju piłki ręcznej. Wybór zainteresowania badawczego skoncentrowany na grze w obronie jest trafny i potrzebny zarówno w aspekcie teoretycznym jak i praktycznym.

Praca prezentuje bogatą analizę oraz kompleksową dyskusję i na tej podstawie Autor formułuje wnioski. Liczba ich wynosi 3, ale każdy z nich rozbudowany jest do licznych podpunktów, stanowiących kompletną odpowiedź na zawarte w rozdziale II – pytania badawcze.

Dysertacja prezentuje adekwatne do potrzeb piśmiennictwo – 324 pozycje z bogatym przeglądem pozycji zagranicznych. Tom II na 257 stronach zawiera materiały uzupełniające.

Dysertacja doktorska mgr Mariusza Wartałowicza stanowi cenny dorobek środowiska naukowo-trenerskiego piłkarzy ręcznych, jest dobitnym przykładem skutecznie wykorzystanej przez Autora pasji na drodze do poszerzenia wiedzy o grze w piłkę ręczną.

Szczególną wartością pracy jest podjęcie się badań związanych z charakterystyką gry w obronie, która nie należy do łatwych i popularnych.

Gra w obronie nie zawsze znajduje wśród trenerów szczególnie zainteresowanie, uważana jest za działanie mało atrakcyjne, stąd proporcje pracy treningowej obrony i ataku niemal zawsze są z przewagą tej drugiej.

Warto przypomnieć przestrzeń na jakiej koncentrują swoją pracę w czasie meczu zawodnicy uprawiający piłkę ręczną 7-osobową. Wszechstronne przygotowanie motoryczne i techniczne decyduje o przygotowaniu zawodnika do sprostania zadaniom w czasie gry, która toczy się na powierzchni 641 m². Najbardziej nasiloną jest walka w pobliżu obwodów pól bramkowych na obszarze oddalonym o około 5-10 m od linii pola bramkowego. Tu rozgrywa się prawie wszystkie sytuacje w grze ofensywnej i defensywnej.

Na każdego zawodnika obrony przypada 3,63 m linii pola bramkowego. Organizację gry zespołowej w obronie cechuje znaczna odrębność. Wyznaczone pole bramkowe stwarza pod względem trudności różne możliwości zdobywania goli. Zespół w obronie w zależności od posiadanych przez zawodników specjalności i zadań taktycznych formuje swoje ustawienie najczęściej strefowo. Systemy obrony 5:1, 6:0, 4:2i 3:3 niemal od początku rozwoju piłki ręcznej 7-osobowej utrzymują swoją popularność. Trzeba nadmienić, że z każdym niemal rokiem dostrzegamy zmiany jakościowe, które przejawiają się lepszą

techniką, współpracą partnerów coraz lepszym współdziałaniem. Brak pełnego wyjaśnienia teoretycznego zjawisk zachodzących w czasie walki sportowej szczególnie w defensywie powodował, że dotychczasowe badania nie przynosiły korzyści praktycznych.

Praca doktorska wskazuje czynniki istotne w walce sportowej i poszerza wiedzę, która pozwala ogarnąć tak rozległe zjawisko, jakim jest zachowanie się zawodników w czasie walki sportowej.

Wartościową sekwencją badawczą jest „Katalog działań defensywnych”, który jednoznacznie określa cel badawczy. Praca w pełni spełnia wymagania określone przepisami dysertacji doktorskiej. Podkreślam również wysiłek włożony w przygotowanie dysertacji.

Stwierdzam, że Autor opracował temat badawczy poprawnie, nie dostrzegam istotnych uchybień. Zawarte w niej uogólnienia i wnioski zasługują na wdrożenie do praktyki w grach sportowych, a przede wszystkim w piłce ręcznej.

Podsumowując można wysunąć następujące ogólne wnioski:

1. Autor wykazał się doskonałą znajomością problematyki badawczej gier zespołowych.
2. Podjął się ważnego poznawczo tematu treningu sportowego w piłce ręcznej. Postawione sobie zadania rozwiązał w sposób interesujący i oryginalny.
3. Praca wnosi znaczący wkład w dziedzinie teoretycznych podstaw treningu w zespołowych grach sportowych.
4. Przedstawiona do oceny dysertacja cechuje się opanowaniem przez Autora warsztatu badawczego oraz umiejętnością łączenia wiedzy o treningu sportowym ze znajomością gry w piłkę ręczną.

Korzystając z przywileju recenzenta chciałbym poprosić Doktoranta o ustosunkowanie się do następujących pytań:

1. Którzy autorzy krajowi i zagraniczni zaprezentowali najciekawsze i najkorzystniejsze opracowania dotyczące rozwoju gry w piłkę ręczną?
2. Jaki istnieje związek skuteczności kontrataku z aktywną obroną?
3. Jaki jest pogląd Autora o „Modelu mistrza” w piłce ręcznej.

Osobiście widzę Autora dysertacji jako bardzo wartościowego badacza i organizatora nowoczesnej koncepcji rozwoju piłki ręcznej.

W świetle powyższego stwierdzam, że przedłożona do oceny rozprawa doktorska magistra Mariusza Wartałowicza pt. „Charakterystyka działań defensywnych w piłce ręcznej mężczyzn” odpowiada wymaganiom stawianym rozprawom doktorskim spełniając warunki trafności podjętej problematyki badawczej, uzyskanych wartościowych wyników, doboru literatury, poprawności formułowania problemów, trafności doboru metod i narzędzi badawczych.

Mając powyższe na uwadze popieram wniosek o dopuszczenie Kandydata do dalszych etapów przewodu doktorskiego i publicznej dyskusji nad rozprawą.

Prof. dr hab. Janusz Czerwiński